

Krzysztof Warchałowski

Ogólnopolskie Sympozjum "Konkordat Polski 1993", Łowicz, 7 V 1998 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 41/3-4, 292-295

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Ogólnopolskie Sympozjum „Konkordat Polski 1993”
Wyższe Seminarium Duchowne w Łowiczu –
Wydział Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie
Łowicz 7 maja 1998 r.**

Dnia 7 maja 1998 r. w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Łowiczu odbyło się ogólnopolskie sympozjum poświęcone konkordatowi polskiemu z 28 lipca 1993 r. Sympozjum zorganizowane zostało przez Wyższe Seminarium Duchowne w Łowiczu oraz Wydział Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie.

Sympozjum otworzył Rektor WSD w Łowiczu ks. dr Stanisław Plichta. W słowie powitalnym podkreślił doniosłość ratyfikowanego w bieżącym roku konkordatu i jego znaczenie dla wzajemnych relacji między państwem i Kościołem w naszym kraju. Długotrwały, bo trwający 4 lata i 6 miesięcy proces ratyfikacji polskiego konkordatu był wynikiem braku woli politycznej Sejmu II kadencji do ratyfikowania tego dokumentu. Sytuacja ta nie służyła polskiej racji stanu i kładła cień na wiarygodności Polski jako partnera umów międzynarodowych. Stan ten nie sprzyjał również naszemu społeczeństwu. Konkordat jest bowiem aktem prawnym dającym podstawę do harmonijnego współdziałania wspólnoty państwowej i kościelnej dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego. Konkordat stoi na straży wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym, która ma swoje źródło w godności osoby ludzkiej. Ten sam człowiek jest przecież obywatelem państwa i wyznawcą Kościoła.

Następnie Ks. Rektor powitał uczestników sympozjum oraz zaproszonych gości. Szczególną radość wyraził z obecności tych, którzy na różnych etapach brali bezpośredni udział w pracach nad konkordatem. Ks. Rektor wymienił: Ks. Bp Alojzego Orszulika – ordynariusza diecezji łowickiej, prof. dr hab. Wojciecha Góralskiego – dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego ATK, dr Janusza Stańczyka – Wiceministra Spraw Zagranicznych RP, prof. dr hab. Wiesława Balceraka – Rektora Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno – Pedagogicznej w Łowiczu, prof. dr hab. Zdobysława Flisowskiego (UW).

Po powitaniu Ks. Rektor zaprosił do prezydium: ks. prof. dr hab. Tadeusza Walachowicza (PAT w Poznaniu) – przewodniczący, ks. prof. dr hab. Wojciecha Góralskiego, ks. dr hab. Edwarda Góreckiego (PWT we Wrocławiu) oraz ks. dr Krzysztofa Warchałowskiego (ATK).

Słowo wstępne wygłosił ks. bp Alojzy Orszulik. Podkreślił aktualność tematu Sympozjum oraz znaczenie ratyfikowanej umowy konkordatowej dla Polski. Następnie przedstawił drogę normalizacji stosunków Kościół – państwo w naszym kraju. Odwołał się do dekretu Rady Państwa z 1953 r. o obsadzeniu duchownych stanowisk kościelnych. Celem tego aktu było całkowite podporządkowanie Kościoła katolickiego władzy komunistycznej w Polsce. Odpowiedź Episkopatu wyrażona słowami kard. Wyszyńskiego *non possumus* była jednoznaczna. Następnie Mówca przybliżył tragiczne wydarzenia związane z aresz-

towaniem Prymasa Polski w 1953 r., działalność Komisji Wspólnej Episkopatu i Rządu oraz próby zawarcia konkordatu ze Stolicą Apostolską przez władze PRL. Swoje wystąpienie ks. biskup zakończył przedstawiając słuchaczom ostatni etap poprzedzający podpisanie konkordatu, którego sam ze strony kościelnej był uczestnikiem.

Część roboczą Sympozjum rozpoczął ks. prof. W. Góralski referatem pt. *Zawarcie małżeństwa „konkordatowego”*.

Małżeństwo i ukonstytuowana przez nie rodzina stanowią szczególnie obszary zainteresowania zarówno państwa jak i Kościoła. Punkt wyjścia konkordatowych regulacji w odniesieniu do małżeństwa stanowią dwie podstawowe przesłanki związane z odrębnymi koncepcjami instytucji małżeństwa jakie funkcjonują w dwu oddzielnych systemach prawnych – kościelnym i państwowym. Kościół katolicki, z uwagi na sakramentalny charakter małżeństwa chrześcijańskiego, jego nierozzerwalność oraz nierozdzielność umowy małżeńskiej i sakramentu, nie może zrezygnować z własnej jurysdykcji nad małżeństwem swoich wiernych, usankcjonowanej w prawie kanonicznym. Państwo natomiast traktuje małżeństwo jako umowę rozwiązywalną, sakramentalnie obojętną i nie chce -ze względów społecznych- zrezygnować z instytucji rozwodu, także w odniesieniu do tych obywateli, którzy są wyznawcami Kościoła katolickiego.

Z tego względu związek małżeński zawarty w obliczu prawa świeckiego nie jest zdarzeniem prawnym w rozumieniu prawa kanonicznego, a związek małżeński kanoniczny nie stanowi takiego zdarzenia na obszarze prawa świeckiego.

Wspólnym natomiast elementem natury formalnej respektowanym przez obydwie strony pozostaje fakt, że zarówno małżeństwo kanoniczne jak i małżeństwo cywilne powstają przez złożenie przez nupturientów stosownego oświadczenia. W prawie kanonicznym jest to zgoda małżeńska rozumiana jako akt woli. (por. art. 1057 KPK – art. 1 k. r. o.) Ten fakt stanowi podstawę uznania małżeństwa kanonicznego przez państwo za zdarzenie prawne w rozumieniu własnego prawa.

Z tego powodu we współczesnych regulacjach konkordatowych w przedmiocie małżeństwa dopuszcza się możliwość zawarcia związku małżeńskiego w formie przewidzianej przez prawo kanoniczne, wywołującego jednocześnie skutki cywilne, z zastrzeżeniem kompetencji dla właściwych organów państwowych odnośnie tych skutków i ich charakteru.

Instytucja małżeństwa stała się przedmiotem regulacji konkordatu polskiego z 28 lipca 1993 r. Sprawy te normuje art. 10 umowy, który swym zakresem obejmuje zasadniczo trzy kwestie:

- 1) warunki konieczne dla wywarcia przez małżeństwo kanoniczne skutków cywilnoprawnych (ust. 1),
- 2) przygotowanie do zawarcia małżeństwa (ust. 2),
- 3) orzekanie w sprawach małżeńskich (ust. 3 – 5).

Najważniejszą regulacją konkordatu dotyczącą spraw małżeńskich jest możliwość wywarcia przez małżeństwo zawarte w formie kanonicznej skutków cywilnoprawnych bez konieczności zawierania ślubu cywilnego. Używanie takich skutków możliwe jest wtedy, gdy spełnione zostaną następujące warunki:

- a) *między nupturientami nie ma przeszkód wynikających z prawa polskiego,*
- b) *małżonkowie przy zawieraniu małżeństwa kanonicznego złożą oświadczenie woli dotyczące wywarcia takich skutków,*
- c) *fakt zawarcia małżeństwa zostanie wpisany w aktach stanu cywilnego na wniosek przekazany Urzędowi Stanu Cywilnego w terminie pięciu dni, chyba że siła wyższa spowoduje przedłużenie tego terminu.*

Drugi referat pt. *Trudności z wprowadzeniem konkordatu w życie* wygłosił Wiceminister Spraw Zagranicznych RP dr Janusz Stańczyk.

Referent odniósł się przede wszystkim do trudności związanych z ratyfikacją polskiego konkordatu. Skrytykował poprzednią koalicję rządzącą, a zwłaszcza SLD, której stanowisko uniemożliwiło przez 4 lata i 6 miesięcy ratyfikację konkordatu. Minister podkreślił, że konkordat stał się przedmiotem gry politycznej, co znalazło swoje odzwierciedlenie w całej serii politycznych decyzji Sejmu II kadencji. Do najbardziej kuriozalnych spraw związanych z procesem ratyfikacji zaliczył wniosek o zbadanie zgodności konkordatu z przyszłą (!) konstytucją oraz tzw. ustawy okołokonkordatowe, które uniemożliwiłyby jego ratyfikację. Po raz pierwszy w historii polskiego konstytucjonalizmu postanowiono zbadać zgodność podpisanej umowy międzynarodowej z nieistniejącą jeszcze ustawą. Natomiast podjęcie prac nad ustawami okołokonkordatowymi, z woli większości parlamentarnej stało się, kolejną barierą uniemożliwiającą zakończenie procedury ratyfikacyjnej. Dopiero zwycięstwo w wyborach parlamentarnych w dniu 21 IX 1998 r. Akcji Wyborczej Solidarność wytworzyło nowy klimat wokół ratyfikacji konkordatu. Jednym z pierwszych aktów nowego rządu premiera Jerzego Buzka było skierowanie do Sejmu projektu ustawy o ratyfikacji umowy ze Stolicą Apostolską. Przyjęcie ustawy przez Parlament (Sejm 8 01 1998 r.; Senat 22 01 1998 r.) a następnie podpisanie jej przez prezydenta RP zakończyło proces ratyfikacyjny konkordatu podpisanego 28 lipca 1993 r.

Trzeci i ostatni referat wygłosił prof. dr hab. Zdobysław Flisowski, Minister Edukacji Narodowej w rządzie H. Suchockiej. Referent poświęcił swoje wystąpienie sprawom szkolnictwa i oświaty w konkordacie polskim.

Prawo do wolności myśli, sumienia i religii jest jednym z podstawowych praw człowieka. Podmiotem uprawnionym w sferze wolności religijnej obok osoby ludzkiej są przede wszystkim rodzice. Mają oni prawo i obowiązek do wychowania swoich dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Państwo zobowiązane jest udzielać pomocy rodzicom w wypełnianiu ich obowiązków. Realizuje się to między innymi poprzez wprowadzenie nauczania religii do szkół publicznych, umożliwianie spełniania praktyk religijnych przez dzieci

i młodzież na obozach i koloniach oraz organizowanie szkolnictwa katolickiego jeżeli istnieje takie zapotrzebowanie.

Gwarancje dotyczące spraw oświatowych znalazły swoje odzwierciedlenie w art. 12 – 15 konkordatu podpisanego między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską 28 lipca 1993r.

Po wygłoszeniu referatów odbyła się dyskusja w której udział wzięli min.: ks. prof. dr hab. Edward Górecki, ks. dr Krzysztof Warchałowski oraz ks. Bogusław Trzeciak.

Na zakończenie przewodniczący Prezydium ks. prof. dr hab Tadeusz Walachowicz podziękował wszystkim prelegentom, organizatorom i całemu audytorium. Uroczysty obiad w seminaryjnym refektarzu zakończył Sympozjum.

ks. Krzysztof Warchałowski